

Fuld ligestillethed i unionen

Taler

Johan H. P. Thorne

Dato

23 mai 1905

Sted

Stortinget

Omstændigheter

Odelstingets beslutning til lov om norsk konsulatvesen

- 1 Efter den behandling, den foreliggende sag fik i odelstinget, er sagens skjæbne
afgjort, og jeg agter at stemme for odelstingets beslutning. Men er det saa, at
denne sag er den alvorligste og i sine følger muligens mest skjæbnesvangre, vi har
5 haft siden 1814, saa mener jeg, at for os, som ikke er medlemmer af
specialkomiteen eller kjender dens arbeide udenfor, hvad der foreligger i
indstillingen, er det pligt og ret at udtale vort standpunkt og begrunde vor
stemmegivning. Denne ret agter jeg at benytte mig af. Jeg skal være kort.

- I det afsnit af specialkomiteens indstilling, der af den selv betegnes som
10 "komiteens grundlag af 6te mars" heder det: "To af komiteens medlemmer var af
den opfatning, at de omstændigheder, hvorunder konsulatforhandlingerne var
strandet, klarlig havde godtgjort nødvendigheden af at tilveiebringe en ordning
af det unionelle forhold, hvorved Norges rettigheder som suveræn stat i deres
helhed blev bragt til utvetydig anerkjendelse, og at derfor det, som nu burde
15 gjøres fra norsk side, var gennem stortingets foranstaltning hurtigst muligt at
udrede og formulere Norges krav samt foreslaa de forandringer i grundlov og
rigsakt, som til dette øiemeds opnaaelse maatte ansees fornødne." Fra den stund
af, da den svenske regjerings sidste svar indløb under de paagaaende
underhandlinger, stod det klart for mig, at paa den maade kunde det ikke gaa
20 længere, og jeg slutter mig fuldt ud til den refererede udtalelse af de to
medlemmer af specialkomiteen - og jeg beklager meget, at det ene medlem
maatte forlade stortinget, og at det andet medlem har fraveget sit oprindelige
standpunkt.

- 25 Efterat vi nu i 90 aar endnu ikke har opnaaet vor fulde ligestillethed i unionen,
og efter hvad der er passeret i de sidste 20 aar - jeg vil minde om, hvad der
passerede i 1885; jeg vil minde om opsigelsen af mellemrigsloven, hvorved den

frie handel mellem folkene fra svensk side blev ophævet; jeg vil minde om
30 unionskomiteen af 1895, som var nedsat for at ordne de unionelle forhold, men
hvor den svenske status-quo-politik bevirkede, at ikke en gang et af de svenske
komitemedlemmer kunde gaa med paa et saa rimeligt forslag som det, der blev
fremlagt i komiteen af det norske flertal; og saa har vi alle i frisk og sørgelig
erindring det svar, den nuværende svenske regering gav paa de paagaende
35 underhandlinger om en ordning af konsulatsagen - efter dette mener jeg, at der
paa denne maade nu ikke kan fortsættes. Jeg mener, at nu maa
unionsforholdene ordnes saaledes, at vi opnaar fuld ligestillethed i unionen. Jeg
mener, som de to medlemmer af specialkomiteen, at der nu maa gaaes til
optagelse af nye underhandlinger. Jeg ved vel, at der vil indvendes herimod, at
40 med den nuværende svenske regering kan der ikke optages nye underhandlinger
fra norsk side, og deri er jeg enig; men jeg mener, at tiden nu maa være kommen
til, at en ordning af unionsforholdene paa den fulde ligestilletheds grund maa
ske gennem det norske og det svenske folk. Jeg har den tillid til det svenske folk,
at naar det nøie har faaet sat sig ind i unionens historie, saa vil det indrømme
45 den krænkelse, der er overgaaet os, og det vil ogsaa indrømme vor fulde ret.

Jeg nærer heller ingen tvil om, at Norges konge her vil give os sin støtte.
"Broderfolkenes vel" fremmes ikke ved, at det ene folk forsøges underkuet eller
tilsidesat i de unionelle anliggender, men derved og alene derved, at de to folk
50 staar frie, selvstændige og i alle unionelle anliggender fuldt ligestillede.

Jeg har været og er unionsven. Jeg mener, vi skal indrømme, at i ly af unionen
har det svenske som det norske folk arbeidet sig frem, som kanske ingen havde
ventet i 1814. Jeg mener ogsaa, halvøens beliggenhed maner til fred mellem
55 folkene; den kræver, at vi ryg mod ryg skal verne om vor frihed og
selvstændighed mod fremmede magters angreb. Skulde disse nye forhandlinger
atter intet resultat bringe, ja - da, mener jeg, staar der intet andet tilbage end en
fredelig, paa underhandlinger grundet, opløsning af unionen. Og kommer
unionen i fare, hvad Gud forbyde, da mener jeg, at det svenske folk derfor skal
60 have sit store ansvar. Ser vi tilbage paa unionens historie, saa skal vi finde, at det
svenske folk altid er kommet med indrømmelserne for sent. Det er først
kommet med de berettigede indrømmelser, naar modstanden ikke længere
kunde opretholdes, og den havde efterladt bitterhed og misstemning inden det
norske folk. Men om det øieblik skulde komme, da unionen kommer i fare, da
65 skal vi staa med den samme stolte bevidsthed som ved adskillelsen fra Danmark,
at vi aldrig har plettet Sveriges krone.

Saa er det konsulatsagen, som nu foreligger. Jeg kan i denne sag slutte mig til,
70 hvad min gamle kollega, repræsentanten fra Porsgrund hr. Jørgen Knudsen,
udtalte i odelstinget. Vi har staaet sammen om denne sag, siden den kom frem,
og jeg har den samme opfatning af den som han. Konsulatsagen er jo en praktisk
sag; mon den kom frem som en politisk sag, og som saadan har den vokset sig
saa stor, som den nu er. Jeg for mit vedkommende har altid anseet det som et
75 feilgreb, at man den gang begyndte med konsulatsagen og ikke med det, som
mest af alt interesserer os i unionen, nemlig udenrigsministerspørsmaalet, Det er
der, hvor det mest trænges for os at faa en anden og for os mere tilfredsstillende
ordning end den, vi nu har, og jeg mener, at var det spørgsmaal løst, saa vilde
konsulatsagen, enten man vilde tage den som egen norsk sag eller som en fælles
80 sag - med de forandringer, som kunde og burde for længere tid siden have
fundet sted for at gjøre det fælles konsulatvæsen mere norsk og mere stemmende
med vor selvstændighed, end det nu er - været løst. Jeg har altid havt den
opfatning, at den gang man begyndte med konsulatsagen, begyndte man med
benene istedenfor med hovedet. Nu, derved er intet mere at gjøre, og jeg vil da,
85 som jeg begyndte med, udtale, at jeg agter at stemme for odelstingets beslutning.

Det kunde jo ligget nær for mig, efter hvad jeg har udtalt, at optage det samme
forslag, som var fremme i odelstinget; men efter den skjæbne, forslaget fik der,
90 finder jeg det at være liden mening deri, da det kun vilde være pro forma. Jeg
agter da at stemme for odelstingets beslutning for derved at vise, at jeg deler den
enstemmige opfatning over det hele land, at vor ret til at oprette eget
konsulatvæsen, den har vi. Men jeg vil ogsaa tilføie, at naar jeg stemmer for
denne odelstingets beslutning, saa sker det under den forudsætning, at
95 oprettelsen af eget norsk konsulatvæsen og de forhandlinger, som i den
anledning skal føres med Sverige, gaar helt ud ad fredelig vei. Jeg tror, vi der maa
kunde opnaa fuldt ud vort ønske i den retning.

[*]

100

Jeg forlangte egentlig ordet til en ganske kort imødegaaelse af, hvad hr. Berner
udtalte, men jeg vil i anledning af de udtalelser, som kom fra statsministeren, faa
lov til at udtale, at Norges folk har aldrig indladt sig paa nogen eventyrpolitik;
det har gaaet sindigt og roligt frem, og det tror jeg, at det ogsaa vil gjøre efter
105 denne dag. Jeg tror ikke, at forholdene nu i Sverige og her kan sammenlignes

med forholdene ved tidligere underhandlinger. Der er foreteelser i Sverige, som tyder paa, at man der har faaet et helt andet blik paa forholdene i Norge end tidligere har været tilfældet, og der er den omstændighed tilstede nu, at det
110 norske folk staar enigt som én mand, som det aldrig har gjort siden 1814, om, at det nu vil have gennemført sin fulde ret til ligestillethed i unionen. Da mener jeg, at intet maa være til hinder for - hvilkensomhelst opfatning man har af veien og maalet - at man kan gaa til nye underhandlinger med Sverige. Jeg har jo desuden ogsaa udtrykkelig udtalt, at dette skulde da være som det sidste forsøg,
115 og jeg mener, at vi ogsaa skylder at gjøre et saadant nyt skridt, naar tiden dertil kommer, af hensyn til opfatningen i udlandet, som altid vil spille en rolle med hensyn til vort forhold i unionen. Jeg tror, udlandet vil forstaa, naar nye underhandlinger nu kommer frem, og efter hvad der er passeret i vort land, at de krav, vi stiller, er fuldt berettigede, og at vi saaledes der kan paaregne støtte.

120 Lige overfor en udtalelse af hr. Berner mod at tage det hele udenrigsspørsmaal op og ikke, som nu er tilfældet, begynde med konsulatspørsmaalet alene, vil jeg tilføie, at det er ikke opportunt i dette øieblik at optage nogen debat videre om dette; jeg faar vel anledning til at komme tilbage til dette, naar vi forhaabentlig
125 om ikke saa lang tid skal behandle det praktiske spørgsmål om konsulatvæsenets ordning; men som grund for, at jeg altid har holdt paa, at man burde begynde med udenrigsministerspørsmaalet først som det, det mest gjaldt at faa ordnet, vil jeg fremholde den mening, at om vi nu faar indført eget konsulatvæsen, saa skal det snart vise sig, at et konsulatvæsen, som ikke staar i forbindelse med vort
130 lands udenrigsstyre, det vil neppe faa den betydning, som man har tænkt sig. Det er stridende mod alle begreber om diplomati og konsulatvæsen, at konsulerne ikke staar i direkte forbindelse med udenrigsstyret. Jeg vil, som sagt, ikke gaa nærmere ind paa det nu, men haaber, at vi om ikke lang tid kan faa anledning til at optage den praktiske side af sagen.

135

[*]

Hvis den ærede statsminister havde noteret bedre og hørt bedre efter de udtalelser, jeg kom med, saa vilde han ikke kommet i den situation, at han havde
140 overseet for det første, at jeg med den udtalelse, hvori jeg brugte udtrykket eventyrpolitik, aldeles ikke sigtede til dette, som nu foreligger - Stortingstidenden vil kunne vise det, det vilde aldrig kunne falde mig ind, al den stund jeg selv vil stemme for, hvad der foreligger - dernæst, at jeg udtrykkelig udtalte, at der ikke kunde være tale om fra norsk side at optage forhandlinger

med den nuværende svenske regering. At den nuværende norske regering har gjort det, maa jeg sige forundrer mig; man kunde vel tænke sig, hvorledes resultatet af det vilde blive. Jeg vil appellere til det svenske folk, og jeg tror, jeg tør sige, at efter alle foreteelser at dømme er der foregaaet forandringer i Sverige;
150 der er en anden stemning oppe i det svenske folk med hensyn til Norges ligestillethed i unionen, end der har været før.

Frisak: Ogsaa jeg finder i denne for vort land store sag kortelig at maatte begrunde min stemmegivning. Jeg er nemlig ligesom præsident Thorne af den
155 anskuelse, at vi her ved vor stemmegivning ikke bare har at følge en opinionsbølge, men at stemme saa, som vor samvittighed efter nøiagtig overveielse tilsiger. Jeg vil da faa lov til at udtale min tilslutning til mangt og meget af, hvad præsident Thorne nys sagde. Særlig vil jeg faa lov til at sige, at ogsaa jeg deler den af ham udtalte anskuelse, at det vilde været heldigere for vort
160 land, om vi havde valgt den linje, at klare op i det hele unionsforhold. Min tanke - og den har der været adskillige, som har delt - har været, at der burde have været givet en udredning fra norsk standpunkt af, under hvilke former vi i det hele kunde blive staaende i unionen og finde os tilfreds, idet landets ligestillethed og selvstændighed var opretholdt, og paa det grundlag kunde man da gaa til
165 forhandlinger. Lykkedes de, var det bra. Lykkedes de ikke, saa fik man, saa ondt som det for mig personlig vilde være, søge unionen løst. Men jeg har havt et særstandpunkt derved, at jeg ved siden af dette ogsaa har været villig til at benytte grundlovens § 79 til lovbeslutning, altsaa forandre 1ste april 1906 til 1ste april næste aar. Derved mente jeg, at folket i tilfælde sanktionsnegtelse vilde
170 have faaet anledning til at udtale sig om denne linje, og ogsaa om andre linjer, gennem valg.

Med hensyn til spørgsmaalet om sanktion har jeg vistnok aldrig kunnet fatte, at den norske konge i en utvilsom norsk sag skulde kunde negte sanktion paa en
175 beslutning, som fattes af et praktisk talt enstemmigt folk; men man har jo baade hørt og læst saa meget som kunde tydes i den retning, at det ogsaa kunde blive ikke-sanktion, at jeg vilde have fundet det sikrest og forsigtigst, om man gik den vei med en saadan lovbeslutning, som vor grundlov anviser til at faa den ud i livet uden sanktion. Jeg vil imidlertid faa lov til at tilføie, at da jeg i realiteten er
180 enig i lovbeslutningen, saa agter heller ikke jeg at optage nogen dissens.

Jeg vil dog til hr. præsident Berner sige, at for mig personlig staar sagen om egne konsuler ikke som noget stort spørgsmaal i økonomisk henseende. Jeg har havt

185 adskilligt med konsuler at gjøre, og det har aldrig faldt i min lod at have nogen
sterk følelse af, enten det var norske eller svenske konsuler, jeg havde med at
gjøre. Skulde der være nogen forskjel, saa er det min erfaring, at man er blevet
bedre og villigere betjent af svenske end af norske konsuler. Naar jeg har dette
standpunkt, er det klart, at da bliver det kun den nationale side af denne sag,
190 som er det bestemmende for mig, og jeg vil da sige, at det ogsaa kun er den side
samt at der i denne sag er tilføiet os en fornærmelse, som gjør, at jeg ogsaa kan
stemme for i denne sag at gaa til denne lovbeslutning og give odelstingets
beslutning min stemme. Jeg er som sagt særlig af denne grund enig i
lovbeslutningens indhold og vil derfor ikke optage noget afvigende forslag, men
195 stemme for odelstingsbeslutningen saadan, som den nu lyder.

Brandt: Denne stadige appel til enstemmighed i denne sag er en smuk tanke;
men det er ogsaa et tveegget sverd. Jeg skal indrømme, at en overvældende
majoritet har en vis ret til at hævde, hvad jeg vil kalde national disciplin; men
200 føres dette ud i sine yderste konsekvenser, saa maa man ikke være blind for, at
den kommer til at staa side om side med intolerance. Man er da ude paa et
meget farligt skraaplan, og historien har nok af eksempler paa, at netop dette har
bragt nationer ud paa noksaa slibrige veie. Jeg tror, at dette bør siges; men forat
jeg ikke skal mistænkes for at have sagt det alene af personlige grunde, saa vil jeg
205 allerede nu erklære, at jeg kommer til at konkludere med, at jeg vil stemme for
loven.

Da denne sag blev kastet ind paa os noksaa pludselig og brutalt, saa skal jeg
tilstaa, at jeg var i noksaa stor tvil om, paa hvilken maade den rettest burde løses.
210 Jeg fik imidlertid snart en følelse af, at hvilken vei, man end valgte, saa vilde det
ikke føre til krig med Sverige. Denne min antagelse støtter jeg ikke paa den ofte
misbrugte floskel, at vi er broderfolk, men paa det ærefulde faktum, at vi hører
til verdens mest oplyste nationer. Oplysningen, civilisationen har allerede
forlængst fordømt og banlyst næveretten mand og mand imellem. Det næste
215 logiske og ubønhørlige skridt vil være, at den ogsaa banlyser næveretten
nationerne imellem. Jeg tror, at vi er kommet saa langt frem. Men hvad jeg have
en frygt for, var, at hvis denne sag blev løst paa en noget febrilsk, noget
ubehændig maade, saa kunde det lede til, at de to nationer vendte hinanden
ryggen. Fra et verdenshistorisk standpunkt betragtet maa dette karakteriseres
220 som en kortsynt politik. Jeg skal villig indrømme, at vi har haft mange og store
ubehageligheder og ulemper af unionen; men dens goder har væsentlig bestaaet i
at afverge ulykker, i at hindre, at vi er kommmt op i ydre forviklinger. Det

225 faktum, at unionen har bestaaet, har været en væsentlig betingelse for, at vi har
nydt fred i snart 100 aar. Der skal lidt mere overblik til at se dette, og der skal
ogsaa lidt mere resignation til at give disse mindre iøinefaldende goder en
retfærdig vurdering i sammenligning med de plager, som vi daglig har havt for
vore øine. Jeg holder altsaa paa unionen med de forandringer, som er
nødvendige for at hævde vor fulde suverænitet.

230

Som varm tilhænger af fredssagen har jeg havt større betæneligheder i denne
sag end i kanske mange andre. Jeg skal faa lov til i al korthed ogsaa at berøre
denne side af sagen. For fredsvenerne er det ikke alene af interesse at afverge en
saadan brutalitet som krig, men ogsaa at bidrage sit til, at enhver tvist nationerne
235 imellem bliver løst paa en saa lempelig og saa lidet oprivende maade som muligt,
for at der ikke skal opstaa misstemning mellem nationerne for lange tider. Thi
skal fredssagen vinde sin endelige seier, saa maa folkene lære sig til at se paa
hverandre med ganske andre øine end nu. Det maa gaa op for menneskene, at de
ikke alene er borgere i den enkelte stat; men at de ogsaa er medlemmer af det
240 store internationale civiliserede menneskesamfund, saaledes at de kan se mere
overlegent, mere lidenskabsfrit paa spørgsmaal, som angaar enhver enkelts eget
land, og - hvilket er det vigtigste - hvis denne opfatning bliver almindelig, saa vil
der i det hele taget ikke kunne eller vanskelig kunne opstaa konflikter mellem
nationerne i nogen særlig tilspidset grad. Verdensstrømmen gaar ogsaa allerede i
245 den retning. Videnskabsmændene er gaaet i spidsen ved sine verdensforeninger
og verdenskongresser, og de øvrige samfundslag fylker sig efter i stedse tættere
og tættere skarer. Der findes snart ingen, som ikke tilhører et eller andet
verdensforbund. Dette vil lidt efter lidt have sin virkning. Staterne staar der
endnu med sine snævre politiske grænser; men de vil ogsaa snart falde, og
250 folkene kommer til at slutte sig sammen i større og større grupper, først kanske
for at faa lettet de overhaandtagende militærbyrder, som lægger sit jernaag paa
nationerne, men ogsaa af kommercielle og andre økonomiske grunde, og det er
ikke længere en utænkelig tanke, at alle Europas stater kan komme til at slutte sig
sammen til et stort statsforbund i lighed med de nordamerikanske fristater.
255 Hidtil har løsenet for landenes politik været "størst mulig magt og glans udad".
For den nye tid vil løsenet blive "folkenes lykke indad". De kræfter og de
millioner, som nu bliver ødslet paa krig og krigerske forberedelser, skal tjene til
at hæve hele menneskeslegten materielt og aandeligt og til gennem sociale
reformer at gjøre stedse flere og flere delagtige i disse goder. Med dette syn paa
260 fremtiden staar for mig enhver tankegang, som gaar i retning af nationalhad,
enhver handling, som peger mod at løse allerede bestaaende baand imellem

folkene, som reaktionær, som mangel paa forstaaelse af en gryende tid; og krig
staar som en levning fra barbariet, som en rest fra - jeg vil sige folkenes
265 glacialperiode. Men ogsaa disse rester vil smelte for en varmere sol, hvis
dæmrende morgenrøde jeg tør sige, man allerede skimter i horisonten.

Jeg skal imidlertid indrømme, at disse teories realisation endnu ligger saa fjernt,
at jeg ikke anser det forsvarligt at lade disse følelser være afgjørende ved min
270 stemmegivning i øieblikkets aktuelle politik. Jeg er desuden af den
overbevisning, at denne sag kan løses ikke alene uden krig men ogsaa uden
nogen slags militære forberedelser, hvis man ikke sætter alle klogskabshensyn
tilside og lader det rene uvet være den eneste ledestjerne. Efter personlige
oveiveielser kom jeg vistnok til det resultat, at den vei, man her kanske rettest
275 burde vælge, var, hvad man populært kalder den lange lovlinje. Den har jo helt
og fuldt sin hjemmel i vor forfatning, og den vil ogsaa efter min mening
frembyde visse taktiske fordele. Naar imidlertid de mænd, som paa grund af
forhold og omstændigheder, som jeg ikke her nærmere vil indlade mig paa, er
blevet de ledende i denne sag, har valgt en anden taktikk, saa vil jeg ikke paa
280 sagens nuværende tidspunkt gaa irette med dem derfor. De faar selv tage fuldt
ansvar for den taktik, de har valgt, og naar disse mænd har stillet den appel til de
menige, at de skal bidrage sit til, at denne sag bliver vedtaget saa enstemmig som
mulig, saa vil jeg ogsaa loyalt bøie mig derfor; og med det forbehold, jeg som en
varm tilhænger af fredssagen maa tage, nemlig, at der senere kan indtræde
285 forhold eller forsøges draget konsekvenser af denne beslutning, som jeg ikke kan
være med paa eller billige, saa stemmer jeg nu for loven, som den foreligger.

Statsminister Michelsen: Der er fra nogle enkelte talere faldt en del udtalelser
om sagens realitet, som jeg kanske ikke behøver at hefte mig ved, men som jeg vil
290 faa lov til at gjøre nogle ganske faa bemærkninger til, fordi de i enkelte retninger
er ganske typiske. Det er nu for det første det, som den sidste ærede taler,
repræsentanten fra Akershus [Brandt] udtalte, om freden og fredsbevægelsen.
Ingen skal villigere end jeg indrømme, at her staar vi overfor en stor og
betydningsfuld bevægelse, og jeg tror, det skal indrømmes, at vel neppe nogen
295 mere end denne nationalforsamling, hvortil vi alle hører, har vist sin forstaaelse
af og interesse for dette store arbeide. Men den første betingelse for, at vi med
fuld virkning skal kunne yde vort bidrag til realisationen af den store fremtids
drøm om en ny tid, da krig er en umulighed mellem "Europas forenede stater",
maa være, at vi først og fremst er blevet et frit folk og herre i vort eget hus. Der
300 kan ikke efter mit skjøn med nogensomhelst tro paa fremtiden oparbejdes en

saadan fredsbevægelse, med mindre grundlaget er fuldt selvstændige, fuldt ud frie og suveræne stater, som gaar ind i dette store fredssamfund. Naar den dag kommer, da Norge har gennemført sin fulde suverænitet, da tror jeg, at den
305 ærede repræsentant ikke forgjæves skal stille appel til Norges nationalforsamling om at være med i første række, naar det gjælder at støtte denne bevægelse. For saavidt er vort nu paagaaende selvstændighedsarbejde en forudsætning for og et led i det store arbejde, som hr. Brandt saa varmt anbefaler.

310 Dernæst udtalte en anden taler, den ærede repræsentant fra Jarlsberg [Frisak], sig mod realiteten i eget norsk konsulatvæsen. Han havde ikke nogen tro paa eget norsk konsulatvæsen, sagde han. Han havde haft anledning til at blive betjent baade af svenske og af norske konsuler, og de svenske havde betjent ham baade "villigere og bedre". Ja, dette er kanske et personligt argument, men ikke alle
315 personlige argumenter duer. Fordi om den ærede repræsentant har været saa heldig at træffe paa særlig elskværdige svenske konsuler, og kanske mindre elskværdige norske, saa burde ikke det være noget argument for, at to lande, hvis merkantile interesser tildels er sterkt konkurrerende og hvis hele økonomiske politik er forskjellig, at disse to lande fremdeles skal vedblive at have fælles
320 konsulatvæsen, uagtet baade økonomiske og nationale hensyn tilsiger noget andet. Det maa jo nemlig være ud fra disse forudsætninger, sagen maa sees, og ikke ud fra, hvorvidt den ærede repræsentant har været særlig heldig og mødt megen personlig elskværdighed i det enkelte tilfælde. Der faldt ogsaa et par andre udtalelser af lignende art fra den ærede repræsentant fra Jarlsberg. Jeg skal
325 ikke opholde mig videre ved dette. Det forekommer mig at være temmelig underordnet, saa meget mere som jo samtlige talere konkluderede med, at de vil stemme for loven.

Men jeg forlangte ordet for at gjøre et par bemærkninger lige overfor den
330 grundbetragtning, som fremkom i repræsentanten hr. Thornes foredrag. Hr. Thorne talte som den varme og gode unionsven, han altid har været. Han saa paa vor unionspolitiske historie nedover som en række af brustne illusioner, og han saa nu, at lige til det sidste havde denne unionspolitik, som har været baseret paa forhandling, ikke bragt Norge andet end skuffelser og nederlag. Som en
335 mand, der har spillet en fremragende rolle i denne forhandlingspolitik, og som han har været hengiven med hele sin sjæl, med hele sin varme følelse for unionen - som en saadan mand maatte selvfølgelig den ærede repræsentant se med mørke øine og megen bitterhed paa den situation, vi nu staar i. Men det gjælder nu at have mod til at se situationen lige i øinene og ikke fremdeles bygge paa

illusioner, som kun kan føre til nye og endnu bitrere skuffelser.

Jeg tror, det nu kan siges, at de aller fleste af os, for ikke at sige alle i dette land - og kanske mest de, som har staaet paa den samme politiske side som hr. Thorne
345 - nu forstaar og indser, at denne politik aldrig vil føre det norske folk frem til maalet. Vi har atter og atter forsøgt at komme frem ad denne vei. Det er altid mislykkedes. Og nu kan vi gjerne betragte den vei som stængt. Den ærede repræsentant udtalte ogsaa selv, at det ikke kunde nytte at optage forhandlinger med den nuværende svenske regering. Men, hr. president, det tilkommer ikke
350 os at indsætte eller afsætte regjeringer i Sverige efter vor smag, og dertil kommer, at der dog kun er en gradsforskjel mellem den nuværende regering og de mange tidligere, med hvilke det norske folk har ført sine resultatløse forhandlinger. I realiteten har det været den samme modstand, vi altid har mødt. I gjerning har det officielle Sverige aldrig villet give slip paa sit supremati i unionen. I realiteten
355 er hele vor forhandlingshistorie et eneste sammenhængende bevis paa, at ad den vei kommer vi ikke frem. Det er den lærdom, som det norske folk har taget af de sidste begivenheder, og det er den lærdom, som det norske folk vil bevare.

Og alligevel henviser man os her idag til, at vi skulde forsøge ny forhandling.
360 Den ærede repræsentant fra Jarlsberg, hr. Frisak, udtalte, at det forekom ham, at det rigtigste havde været at optage nye forhandlinger om det hele unionsforhold. Lykkedes det, saa var det bra; men lykkedes det ikke, ja saa fik vi - saa ondt det maatte være - se at komme ud af unionen. Men er ikke denne gjentagne tale om ved nye forhandlinger at komme ud af unionen i grunden en
365 større naivitet end nogen tidligere? Man kommer neppe, hr. præsident, ud af unionen paa samme maade, som man affører sig sin frak. Det vil nok vise sig, at Sverige ikke er fuldt saa villigt, som den storsvenske presse lader, hvis vi forsøgte at tage den paa ordet. Thi naar det Sverige, vi nu har forhandlet med, ikke selv i de mindste bagateller, hvor vor konstitutionelle ret er soleklar, vil indrømme os
370 vor ret som suverænt folk, hvorledes tror man da, at dette samme Sverige vil møde os, naar vi kommer til de store realiteter?

Jeg tror, det maa være tilladt at slutte, at hvor det ikke ad forhandlingsveien er lykkedes os at gennemføre de smaa og beskedne fordringer, som vi har anseet
375 nødvendige til fremme af vort økonomiske og nationale liv, der vil vi møde endnu meget større vanskeligheder den dag, vi kommer til de store spørsmåal, de krav, hvor det gjælder vor fulde suverænitet ogsaa paa de omraader, hvor Sverige altid har havt forrangen, og hvor det ogsaa fremdeles ønsker at beholde den.

380 Dette tror jeg, hele det norske folk nu har lært af de sidste begivenheder. Derfor
tror jeg ogsaa, at der snart skal vise sig at være enstemmighed inden det norske
folk om, at forhandlingsveien ikke fører til maalet. Den politik, saa ærlig loyal og
vel begrundet den har været, med saa megen tro og tillid den har været ledet af
385 suverænitet, men mange bitre skuffelser. Nu har vi ingen anden vei at gaa end at
benytte de konstitutionelle og grundlovmæssige organer, som staar til vor
raadighed, og derigjennem forsøge at føre vor ret igjennem. Og naar vi gjør det,
saa maa Sverige engang forstaa: Saaledes vil vi have denne union, den maa kunne
rumme to helt selvstændige og suveræne folk, vi forlanger dette i kraft af vor
390 grundlovmæssige ret.

Kan eller vil Sverige ikke leve et politisk samliv med en fuldt selvstændig og
jevnbrydig unionsfælle, som vil benytte sig af sine grundlovmæssige rettigheder,
saa faar Sverige sige til, og hvis det foretrækker unionens opløsning fremfor en
395 union paa disse vilkaar, saa vil dette neppe møde nogen modstand i Norge.
Dette bliver den politik, som alle norske partier og alle nordmænd efter denne
dag maa føre, og jeg tror, det skal vise sig, at den beslutning, som stortinget nu
fatter, skal blive indledningen til denne politik. Hvad jeg sagde i odelstinget, vil
jeg ogsaa gjentage her: Vi ønsker ikke noget brud, vi giver ikke anledning til
400 nogen konflikt, vi gaar den lige og rette vei, vi bruger vor grundlov, saaledes som
den ved konstitutionen er givet os. Vil ikke Sverige tillade os at bruge denne vor
grundlov, nuvel, saa faar Sverige handle derefter, og saa bliver ansvaret og
følgerne dets. Jeg mener, det er urigtigt at tale om ufred og vold i denne
forbindelse. Vi ved alle, at aldrig har nogen norsk mand tænkt at bruge vold i
405 denne sag. Vi har kun tænkt at staa paa grundlovens og konstitutionens sikre
grund og benytte den, saa langt den rækker. Det er det, denne beslutning
tilsigter, som lagtinget idag indbydes til at fatte, og jeg kan, overensstemmende
med, hvad specialkomiteens ærede ordfører gjorde, give odelstingsbeslutningen
min bedste anbefaling.

410

Refsdal: Jeg har ikke følt nogen Trang til at tage ordet for at begrunde min
stemmegivning - den er jeg klar over - men det var noget, som blev udtalt, da
sagen var under behandling i odelstinget, som gjør, at jeg finder mig beføiet til at
tage ordet. Der blev der omtalt de meningsytringer, som er kommet ind til
415 stortinget udover vinterparten om tilslutning til de skridt, som her er taget. De
meningsytringer ude fra folket blev reduceret til at være saa nogenlunde
værdiløse - de var jo ikke indkommet under konstituionelle former, kunde ikke

være det, og de var ikke givet under fuldt ansvar. Det var om dette, jeg vilde
420 udtale mig et lidet gran. Disse udtalelser er for det meste kommet fra
amtstingene, saavidt jeg erindrer. Jeg har ikke havt anledning til at være med paa
at afgive nogen slig udtalelse - amtstinget i vort amt bliver holdt i denne uge -
men det vil jeg sige, at havde amtstinget været holdt før, saa er jeg sikker paa, at
vort amtsting havde fulgt i de andres spor, og jeg havde kommet til at afgive min
425 stemme i samme retning som de udtalelser, der er indkommet før, og jeg havde
kommet til at gjøre det med følelsen af det samme ansvar, hvorunder jeg idag i
Norges lagting vil afgive min stemme for denne lovbeslutning. Det moralske
ansvar havde for mig været det samme. Det konstitutionelle ansvar havde ikke
været det samme, men det moralske ansvar, som jeg har overfor mig selv og
430 overfor det norske folk havde der ingen forskjel været paa, og jeg har min gode
tro paa, at den samme følelse har de mænd i amtstinget havt, som har sendt sine
raad ind til Norges storting. Der sidder i amtstingene rundt om i landet mænd,
som har været med i mangen en dyst i Norges storting og været med og voteret,
naar ansvaret lægger sig tungt udover, og det er ikke raad for mig at tro, at folk i
435 amtstingene, naar de tilkjendegiver sin mening der, har gjort det under mindre
ansvarsfølelse, end de har gjort det her. Var ikke denne udtalelse kommet fra
hold, som jeg har stor agtelse for, saaledes at den vilde blive tillagt stor betydning
baade i og kanske mest udenfor landet, saa havde jeg ikke kundet føie til at tage
ordet i den anledning, men vi har allerede seet, at de udtalelser har folk merket
440 sig ogsaa udenfor landets grænser. Jeg vilde derfor bidrage, hvad jeg kunde til, at
disse udtalelser ikke skal gaa udover landets grænser, uden at de bør have saa
nogenlunde den vegt, de fortjener.

Jeg er nemlig en af dem, som netop er kommet ind i nationalforsamlingen, og
445 som skridt for skridt har fulgt det, som har været gjort her i vinter udover, og
som fuldt ud følte det ansvar, som vi hjemme havde ligesaavel som de herinde.
Vi gjorde os op vor mening med fuld ansvarsfølelse vi ligesaavel som de, der har
været herinde, og naar vi lagde frem vore meningsytringer, saa vidste vi saa
inderlig vel, at enhver, som udtaler sig i denne sag, udtaler sig under fuldt
450 ansvar, allerhelst i amtstingene. Man mener, at ansvaret ikke skulde lægges saa
tungt paa folk derude, man kjendte kanske ikke til, hvad følger denne
lovbeslutning vilde medføre. Jo, vi gjorde os op vor fulde mening om den ting.
Har man her - og det er kommet noksaa meget frem i mange ytringer - har man
her frygtet for, at disse beslutninger kan have sine sterke følger, man har det ikke
455 mindre udover landet. Man er ikke tilbøielig til at se lysere paa det udover
landet, heller mørkere. Det, som møder os ude i synskredsen, stiller sig kanske

mere truende for folk ude i landet, end det gjør for folk i hovedstaden. Udover
landet har man været taknemmelig for, at man herinde har taget disse skridt og
460 traadt op med vaagne øine for det, som fædrelandet kræver - man har været
taknemmelig for det - men man maa ikke indbilde sig, at vi er mindre vaagne
udover landet. Disse meningsytringer er afgivet uden nogen overspændthed,
med den aller største ro og ogsaa med det største alvor. Alle følte Alvoret, alle
havde det klart for sig, at dette var et sterkt skridt, men alle var ogsaa fuldt paa
465 det rene med, at disse sterke skridt, som man dels havde taget og dels var ifærd
med at tage, de maatte til; og man var beredt til at tage følgerne.

Det, som jeg mest har talt om, er amtstingene, men her er ogsaa kommet
udtalelser fra herredsstyrer og fra ungdomslag - det kan være, at disse har mindre
470 betydning; men man maa ikke glemme, at i herredsstyrene sidder der mænd
som har evne til at tænke over, hvad vort folk formaar i økonomisk retning, og
det spiller ogsaa ind. Med hensyn til ungdomslagene tror jeg, at ungdommen
kan vistnok tale lidt ubetænkt iblandt. Denne sag gav al opfordring til at tænke,
før de afgav nogen udtalelse. Det er jo netop ungdommen, som i første række
475 maa ind mod det mørke i horisonten, som staar saa truende, og naar de gav sin
udtalelse i en sag som denne, saa tror jeg nok, at de tænkte sig lidt om. De følte
nok ansvaret.

Det var, som sagt, for at bidrage mit til, at disse udtalelser, som er kommet fra
480 landet, ikke skulde afsvækkes, men at de skulde tillægges den vegt, som de bør
have, at jeg greb ordet. Jeg ved nok, at der kan komme ubesindige udtalelser
mangen gang, men der ligger alvor over dette, og det var dette, som gjorde, at jeg
føjte trang til at udtale mig. Der er stunder i en nations liv, da de
konstitutionelle former ikke rigtig strækker til for at faa sagt det, som trænges;
485 man var ogsaa opmærksom paa, at stortinget har faaet udtalelser fra ganske andet
hold, som heller ikke rigtig har let for at finde plads indenfor den
konstitutionelle ramme. Det var dette, jeg vilde udtale. Jeg vilde gjerne bidrage
til, at de udtalelser, som er kommet fra det norske folk her, maa have sin fulde
vegt. Jeg tror, at det er ikke nok med, at man giver tilkjende, at det er et enigt
490 storting, men at der ogsaa er et enigt folk, som er sig sit ansvar bevidst.

Statsminister Michelsen: Jeg maa endnu faa lov at gjøre nogle korte
bemærkninger i anledning af repræsentanten hr. Thornes sidste udtalelser. Hr.
Thorne begyndte med at erklære, at forhandlingsvilkaarene nu skulde være
495 gunstigere end tidligere, og han mente, at hvis vi nu gik paa forhandling om det

hele unionsforhold, saa maatte vi kunne vente et resultat. Jeg vil ikke optage nogen længere debat om dette, men indskrænke mig til at henvise til den svenske regjerings svar paa den norske regjerings betænkning, som blev afgivet for en
500 maaned siden. Som det vil erindres, udtalte den norske regjering i denne sin betænkning, at den var villig til, naar konsulatsagen var gennemført, at optage forhandlinger om udenrigsstyret og de unionelle forhold i det hele taget, men under den udtrykkelige forudsætning, at det ikke skulde være status quo, man skulde falde tilbage paa, hvis ogsaa disse forhandlinger blev resultatløse, men paa
505 hvert folks ret som suverænt til selv at raade over sin egen skjæbne og selv bestemme de fremtidige former for sin nationale tilværelse. Dertil svarede som bekendt den svenske regjering, at den ikke kunde gaa med paa en saadan forudsætning, da den stred mod rigsakten.

510 Jeg mener, der med dette i friskt minde skal et ganske betydeligt fond af god tro for ikke at sige politisk naivitet til for atter at ville anbefale det norske folk at gaa til nye forhandlinger under den nuværende situation; thi det burde vi nu kunne blive enige om, at det i længden ikke alene er unyttigt og gavnløst, men ogsaa mindre stemmende med nationens værdighed at indlade sig i forhandlinger med
515 et folk, som gang paa gang afviser os i den sikre forvisning, at derved risikeres jo intet. Man har jo en status quo at falde tilbage paa, og med den har Sverige al grund til at være fornøiet. Alt bliver ved det gamle. Jeg tror ikke, det vil lykkes hr. Thorne efter denne dag at opdrive noget nævneværdigt stemmetal i det norske folk for en politik, som atter vil indlade sig paa saadanne eventyr.

520 Jeg siger eventyr - det var nemlig det andet udtryk af den ærede repræsentant, som jeg vil faa lov at hefte mig ved. Han sagde i en forbindelse, som muligens kan misforstaaes, at det norske folk ikke hidtil havde indladt sig paa eventyrpolitik. Jeg tror ikke, det var den ærede repræsentants mening derved at
525 ville karakterisere den politik, som nu føres af det norske folk, som eventyrpolitik. Men vi har meget fersk erfaring for, at man paa den anden side af grænsen kan misbruge udtryk, som ikke er fuldt vel overveiede og forsigtige, og jeg vil henstille til den ærede repræsentant at afgive udtrykkelig erklæring om, at han med dette ord, eventyrpolitik, i denne forbindelse ikke sigtede til den
530 politik, som idag føres af hele det norske folk - en politik, som hr. Thorne selv har erklæret, at han i realiteten slutter sig til og vil stemme for. Jeg tror, en saadan erklæring fra den ærede repræsentants side er noksaa nødvendig med den erfaring, vi nu har for, hvorledes en ytring i den norske nationalforsamling, selv om den er afgivet i den bedste tro - derom tviler jeg i nærværende tilfælde ikke -

kan blive misbrugt. Dette var det væsentlige, jeg havde at sige.

Lovbeslutningens enkelte paragrafer foranledigede ingen bemærkning.

540 Præsidenten foreslaar: Lovbeslutningen bliver som bifaldt ogsaa af lagtinget paa grundlovmæssig maade at oversende den norske regjering.

Aklestad: Jeg tror, at det er et almindeligt ønske, naar man skal votere i denne sag, at man faar sine navne noteret ligedan som i odelstinget. Det er vistnok
545 noget usedvanlig ved en enstemmig beslutning; men jeg ved, at det er et almindeligt ønske, at man voterer ved navneopraab.

Præsidenten havde jo troet det unødvendigt; men naar det forlanges, saa skal der selvfølgelig blive benyttet navneopraab.

550

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes med 29 stemmer (enstemmig).

555 De 29 herrer var:

Enge, Godske Nielsen, Fjermstad, Brynildsen, Graarud, Martinsen, Refsdal, Opdahl, Grændsen, Wølstad, Jahren, Thorne, Frisak, Strengenhagen, Tøkle, Aklestad, Andr. Berg. Havig, Foss, Bøhn, Brandt, Iversen, Gerhardsen, Skilbred,
560 C. Berner, Lind Johansen, Brønne, Haug, Engen.

Mødet hævet kl. 6,20.

Kilde

565 Stortingstidende 1904/1905: Forhandlinger i Lagtinget, s. 131-133, 138-139 og 140

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/fuld-ligestillethed-i-unionen>

570